

กรุงเทพฯ

“ชุมชนวัดสุขใจ บ้านทรายกองดินใต้”

ศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนวัดสุขใจ บ้านทรายกองดินใต้
แขวงทรายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ

ข้อมูลทั่วไป

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ แขวงสามวาตะวันออก เขตคลองสามวา
ทิศใต้	ติดต่อกับ แขวงโคงแฟด เขตหนองจอก แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี
และแขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ แขวงคุ้งหนึ่ง เขตหนองจอก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ แขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา

เนื้อที่

แขวงทรายกองดินใต้มีเนื้อที่ประมาณ 15.823 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 9,889.375 ไร่

ภูมิประเทศ

แขวงทรายกองดินใต้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม

อาชีพ

ประชาชัชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ ทำนา ทำสวน ปลูกผลไม้ เลี้ยงสัตว์ รับราชการ
และรับจ้างทั่วไป

มีวัดวาอาราม มีสหิดงาน คู่วัฒนธรรม ไร่ข้าวไร่หล้าเขียวงจี อีกโ戎สีชุมชน สวนสัตว์ซาฟารีน่าယล ทุกชุมชนส่วนร่วมดี

นี่เป็นคำวัญของชุมชนวัดสุขใจ ที่วีถีท้ายของคำวัญบอกกล่าวถึง “วิธีการ” ว่าทุกชุมชนต้องมี ส่วนร่วม ถึงจะทำให้ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ดีขึ้นมาได้ และพื้นที่chanเมือง ที่มีความเชี่ยวชาญ ในความเป็นตัวเอง ชุมชนวัดสุขใจ บ้านทรายกองดินใต้ คิดเป็น ทำเป็น และทำได้

ในครั้งก่อตั้ง สมัย พ.ศ.2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกท้องทุ่ง แสนแสบท่างทิศตะวันออกของพระนครขึ้นเป็นเมืองและพระราชนานามว่า เมืองมีนบุรี อำเภอคลองสามวา และเมื่อมีการปรับปรุงการบริหารราชการเมืองหลวงใหม่ในปี พ.ศ.2515 อำเภอมีนบุรี ในขณะนั้น จึงได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น เขตมีนบุรี ขึ้นกับกรุงเทพมหานคร จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตมีนบุรี โดยการแยก 5 แขวงทางด้านเหนือของเขตมีนบุรี ไปจัดตั้งเป็น เขตใหม่ของกรุงเทพมหานคร โดยใช้ชื่อว่า เขตคลองสามวา จนถึงปัจจุบัน แต่พื้นที่กรุงเทพฯ ใช้ว่าจะ ต้องมีแต่ความเจริญ หารธรรมชาติไม่ได้ ผิดคนดั้ง ที่นี่เขาเป็นชาวนากัน!

รู้จักพื้นที่ รู้จักชุมชน

“ชุมชนวัดสุขใจ พื้นที่นี้สุขใจดั่งชื่อ หรือเป็นเพียงชื่อให้คนเรียกงานเท่านั้น” สภาพท้องถิ่นนี้ ตั้งแต่ตั้งเดิมเป็นท้องทุ่ง ไร่นา มีคลองซอยเชื่อมระหว่างคลองหลักเข้ามาในพื้นที่มีลักษณะคล้ายก้างปลา ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพสิกรรม การทำไร่โrona เพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน และการปลูกข้าว ก็เป็นอาชีพหลักของคนที่นี่ที่ได้รับการถ่ายทอดมาแต่รุ่นบรรพบุรุษ วิถีชีวิตของคนสมัยก่อนอยู่กัน แบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อมีอนุญาติพื้น้อง รู้จักกันตั้งแต่หัวคลองไปยังท้ายคลอง และการตั้งบ้านเรือนของคนพื้นที่จริงๆ ให้สังเกตบ้านเรือนเดิมจะตั้งอยู่ริมน้ำ ริมคลองทั้งหมด การสัญจร ทางน้ำจึงเป็นวิถีชีวิตของคนสมัยนั้น

แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป การพัฒนาและความเจริญ ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

- การอพยพของคนต่างด้าวที่เริ่มเข้ามา ก่อเกิดการซื้อขายที่ดินเพื่อธุรกิจบ้านจัดสรร การทำโรงงาน การปล่อยเช่า
- พื้นที่เริ่มอุดมไปด้วย “ถนน” ที่คนในชุมชนใช้สัญจร ปัจจุบันครัวเรือนในชุมชนประมาณ 106 ครัวเรือน ถนนและคน เพิ่มขึ้นไปพร้อมๆ กัน
- อาชีพหลักของคนในชุมชนเปลี่ยนไป คือ รับราชการ บริษัทเอกชน เกษตรกร รับจ้าง โดยอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่คนพื้นที่เดิมเท่านั้นที่ยังคงดำเนินวิถีนี้อยู่

14

การเปลี่ยนแปลงที่นำมาซึ่งหนี้สิน และเกิดวั่นวอนที่วนเวียนไม่สิ้นสุด!

การเปลี่ยนความเป็นเจ้าของที่ดิน และการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาของคนต่างพื้นที่ มีส่วนที่ทำให้ภาระคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป เพิ่มความเป็นสังคมต่างคนต่างอยู่มากขึ้น เมื่อก่อนชาวนาทำนา กันปีละ 3 ครั้ง ต้องมีการเกี่ยวข้าว ตากข้าว เผาฟาง เผาหญ้า ว่ากันไปตามชั้นตอน แต่เดียวันนี้ทำแบบสมัยก่อนไม่ได้อีกแล้ว ต้องเปลี่ยนวิธีการทำเป็นการไส่น้ำแล้วตีดิน ส่งผลให้การทำไม้มีชั้นตอนที่ยุ่งยากเพิ่มขึ้น

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ถูกถามและตอบซ้ำไปซ้ำมา เป็นสิบๆ ปี เป็นการนำเรื่องเก่ามาเล่าใหม่ และเขียนซ้ำปัญหาที่ไม่มีให้เห็นแม้กระถั่งความก้าวหน้าของการแก้ไขปัญหา เมื่อปัญหาทรัพยากรยังเป็นปัญหาหลักของเกษตรกร การทำนาที่เคยทำได้ปีละ 3 ครั้ง ก็ทำไม่ได้อีกต่อไป ทุกอย่างสอดคล้องไปหมด ไหนหนี้สินที่มีก็ต้องหาทางชำระ ทั้งหนี้สินที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ เมื่อล้มหายตายจากไป การรับช่วงภาระหนี้เงินเป็นหน้าที่ของคนในครอบครัว มีทั้งหนี้สินที่กู้หมุนเวียนเพื่อทำการเกษตรและหนี้สินนอกระบบ เมื่อต้องรอเงินจากผลผลิตทางการเกษตรหรือการกู้ในระบบและกู้ท่าจะไม่ทันต่อการชำระหนี้ที่รออยู่ กู้นอกระบบจึงยังเป็นหนทางที่เกษตรกรยังใช้กันอยู่

การเรียนรู้...หนทางรอดของผู้คน

การรู้ตัวตนของตนเองที่มีมาแต่เดิมของคนพื้นถิ่นที่เป็นเกษตรกร โดยเน้นความสนใจของคนของชุมชน ความพร้อมของสมาชิก เป็นตัวตั้งในการรวมตัวกัน สำคัญที่สุดคือการจุดประกายให้คนเกิดความคิด “บางสิ่งบางอย่างสามารถทำเองได้ ก็สมควรทำเอง” เช่น ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกด้วย เมื่อชุมชนเกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ หรือแม้กระทั่งนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอด นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของชุมชน นั่นเป็นขั้นแรกในการจัดการชุมชนในระดับครัวเรือน

เคล็ดลับ....ต้องกำตัวอย่างให้เห็นก่อน ชาวบ้านจะเกิดความเชื่อมั่นและเดินตาม

ขั้นต่อมา คือ การรวมตัวจัดตั้งเป็นสหกรณ์ เพื่อทั้งการลดค่าใช้จ่าย และเอื้อต่อการขยายเป็นฐานในการลงทุนในอาชีพ แต่หลายคนมองหาผลที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างทันเวลาในขณะนี้ ซึ่งหลักการของสหกรณ์ จะก่อมรรคผลได้ ต้องอาศัยเวลาที่ยาวนาน จึงเปลี่ยนมาเป็นการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นก่อน ด้วยการ สืบข้าว (ได้รับการสนับสนุนเครื่องสืบข้าวจากสำนักงานเขตคันนายาว) และเชิญผู้มีประสบการณ์อย่างศูนย์ ข้าวปทุมธานี คลองหก ที่ตอนนี้มีเงินทุนเกินกว่า 20 ล้านบาท มาเป็นพี่เลี้ยง และตั้งคณะกรรมการ 13 คน มาช่วยกันทำงานตามแนวทางดังนี้

1. การจัดการโรงสีตามแนวทางของความเข้าใจ

แนวคิดหลักคือการทำอย่างไรให้วิสาหกิจอยู่ได้ ยังไม่พูดถึงผลกำไร คนที่มาร่วมทำวิสาหกิจ ตอนนี้ทำด้วยใจทั้งหมด ตั้งอยู่บน ความเชื่อมั่น บนแนวทางการร่วมแรง ยิ่งมากยิ่งแข็งแกร่ง ก้าวชาญ อย่างมั่นคง ดีกว่าการวิงแล้วล้มไม่เป็นท่า

2. การให้เวลา กับวิสาหกิจชุมชน

การจัดสรรเวลาจากครอบครัวและการประกอบสัมมาอาชีพก็เป็นเรื่องหลักที่ทุกคนต้องทำการ แบ่งเวลาให้เหมาะสมสมจังเป็นสิ่งสำคัญ 3 วัน คือ วันจันทร์ อังคาร และวันพุธ เป็นวันของการ ร่วมแรงใจช่วยกันทำข้าว แต่ถ้ามีงานเข้ามาเร่งด่วนจำนวนวันที่กำหนดไว้คงไม่เพียงพอ ต้อง ขอความร่วมมือกันเพิ่ม เพราะวิสาหกิจแห่งนี้ไม่ทำข้าวสำรอง ด้วยตรงแล้วว่า เราคาดการณ์ ตลาดไม่ได้และกำลังการผลิตอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการ

3. การปรับปรุงโรงสี

เพื่อลดต้นทุนการแปรรูป ด้วยหลักคิดเริ่มต้นที่ว่า “เราทำเพื่อเกษตรกร ไม่ได้เน้นธุรกิจ” เป็น เหตุผลที่ไม่ได้รับการตอบรับในเรื่องการขอปรับปรุงโรงสี เครื่องสืบข้าวที่มีอยู่ไม่สามารถสืบข้าว ได้ทุกชนิด การสืบข้าวกล่องจึงจำเป็นต้องจ้างโรงสีใหญ่ ซึ่งส่งผลให้ราคาข้าวสูงขึ้นตามไปด้วย การได้รับการปรับปรุงโรงสีใหม่ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงเป็นแนวทางที่ควรทำ

4. การลดต้นทุน เพิ่ม หรือ ลด ผลผลิต

ไม่ว่าจะราคาของเมล็ดพันธุ์ หรือราคารับซื้อข้าวเปลือกนั้น เรายควบคุมไม่ได้ จะมีเพียงการลด ต้นทุนในการผลิตเท่านั้นที่สามารถทำได้ ยิ่งการจะเพิ่มผลผลิตนั้นเป็นเรื่องที่ยากหรืออาจจะ ทำไม่ได้เลย ดังนั้น ถ้าลดต้นทุนในการผลิตนั้น แม้ว่าผลผลิตน้อย แต่ก็ยังได้ผลกำไรอยู่ ซึ่งจะ ส่งผลดีต่อการชำระหนี้สิน

เรียนรู้ จดจำ นำไปใช้

หลายอย่างที่รวมกันคิดว่า เกษตรกรควรปรับเปลี่ยนอะไรบ้าง เพื่อตอบสนองคุณภาพชีวิตทั้งด้าน การเงิน สังคมล้อม สุขภาพ และความสุข

เกษตรอินทรีย์ (ปลอดสารพิษ และ ปลอดภัย) การทำนาแบบวิถีเกษตรอินทรีย์ ท่ามกลางเกษตร เคมีนั้น ทำได้ยากด้วยเป็นการใช้ผึ่นดินและแหล่งน้ำเดียวกัน แต่ที่ทำได้ คือ การใช้สารเคมีเท่าที่จำเป็น แต่ไม่ใช้สารพิษในแปลงนา พร้อมใจกันทำทั้งหมด สีข้าวกันเอง ก็จะสามารถเป็นเครื่องยืนยันกับผู้ซื้อ ได้ว่า เป็นข้าวที่ปลอดภัยแก่ผู้ซื้อและผู้บริโภค นี้เป็นการคิดตั้งแต่ต้นจนจบปลายทาง ตั้งแต่การผลิต ไปจนถึงการตลาด แม้จะปลอดสารเคมีทั้งหมดไม่ได้ แต่ก็ใช้ให้น้อยที่สุด

การทำการตลาด “พื้นที่เล็กๆ ของความร่วมมือ” การผลิตแล้วมีคนซื้อ ย่อมเป็นเรื่องที่สมควรเกิดขึ้น ชุมชนจัดตั้ง “ลานข้าว” ที่มีผู้นิยมนำข้าวออกใบขาย และยังมีกลุ่มแปรรูปปลา อาทิ ปลาส้ม ปลาแดดเดียว ซึ่งเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ ในพื้นที่ ก็นำสินค้าของกลุ่มอุปกรณ์ขายแลกเปลี่ยนกันด้วย ซึ่งการทำการตลาดกับกลุ่มใหม่ๆ จึงจำเป็นสำหรับวิสาหกิจชุมชน พื้นที่การค้าที่หลากหลายโอกาสในการค้าขายก็จะเพิ่มขึ้น ชุมชนน้ำใส ก็เป็นอีกชุมชน ที่เห็นดีกับการเป็นเครือข่ายตลาด เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยน ก็เข้ามาช่วยกันในการขยายฐานลูกค้าไปยังกลุ่มที่หลากหลาย เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มคนรักสุขภาพ วิสาหกิจก็ทำหน้าที่ผลิตสินค้าให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด การรวมตัวกันของ 2 ชุมชนที่มีทุนทางสังคมและความคิดเหมือนกันจึงเริ่มขึ้น การรวมตัวของ 2 ชุมชน เปรียบเสมือนการเอาแรงกัน หรือที่สมัยก่อนเรียกว่าการลงแขก ลงแขกในที่นี่ไม่ได้หมายถึงการเกี่ยวข้าว แต่เป็นการลงแรงช่วยเหลือกันเขามาเรา เราไปเขา มีเพียงข้าวปลา อาหารเท่านั้นที่เลี้ยงให้อิ่มท้องและเป็นการแสดงความขอบคุณ และการลงแขกนี้เอง ที่ก่อให้เกิดแนวคิด การสืบทอดวิถีทำงาน ที่แม้จะไม่ได้มีรายได้ชัดเจน และแน่นอน เมื่อการทำงานรับจ้าง โรงงาน บริษัท หนำซ้ำการทำงานนี้ “มันเนื่อง” แต่การสืบทอดในพื้นที่นี้ เกิดจาก การเชื่อมโยงให้เห็นคุณค่าการเป็นชาวนาด้วยงานด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่พูดถึง “การลงแขก” และ ทำให้ผู้คนยังสืบทอดการทำางานกันอยู่

จิตอาสาของคนในชุมชน เมื่อได้รับความร่วมมือ หรือการช่วยเหลือจากคนต่างชุมชนเป็นอย่างดี การย้อนกลับมาของชุมชนตัวเองเป็นสิ่งที่ต้องคิดโครงการ ภารต์ ตามจุดเด่น ทำให้ สังคมทุกอย่างเปลี่ยนไปหมด ดังนั้น จึงจะเลือกวิถีอยู่แบบโดดเดี่ยว จึงไม่ใช่หนทางที่ดีนัก

มรccคลกที่ส่งงาม

- การเข้าร่วมโครงการต่างๆ ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองและสามารถนำมารับใช้กับการทำงานที่เป็นประโยชน์กับชุมชน
- การเข้าร่วมโครงการต่างๆ ทำให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือนได้ดังนี้
 - การทำโรงสีชุมชน ลดการซื้อข้าวสาร แม้ยังได้รายได้จากการขาย
 - การทำหมากชีวภาพที่ลดทั้งการซื้อ-ใช้สารเคมี และผลทางคุณภาพของข้าว
 - การทำน้ำยาซักผ้า ล้างจาน ฯลฯ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และเพิ่มรายได้เข้าครัวเรือน
 - การปลูกผัก ผลไม้ ช่วงรอน้ำเพื่อทำนา เช่น การปลูกกล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยน้ำหว้า พักข้าว ผักบุ้ง ผักกระเจด ผักสวนครัวต่างๆ เพื่อขายและบริโภคในครัวเรือน
 - การเลี้ยงปลาเบญจพรรณ เป็นการเลี้ยงปลารวมกันหลายๆ พันธุ์ อาทิ ปลา尼ล ปลาสวาย ปลาตะเพียน ฯลฯ ซึ่งการเลี้ยงปลาแบบนี้จะเพิ่มโอกาสที่จะขายได้มากขึ้น เพราะเน้นปลาที่ตลาดต้องการ เลี้ยงง่าย โตไว
 - การเลี้ยงไก่ไข่ โดยการให้อาหารและปล่อยให้หากาหารตามธรรมชาติ เช่น หนอน หรือแมลง ต่างๆ โดยมุ่ลไก่สามารถนำมาเป็นอาหารปลา หรือบำรุงดินในการปลูกพืชผักได้ การเลี้ยงไก่ไข่ จึงสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้หลายอย่าง
- การดูแลรักษาสุขภาพ การรู้จักป้องกันตัวเองและการใช้สารเคมีเท่าที่จำเป็น สามารถช่วยให้คนในชุมชนปลอดภัย และการเชิญชวนให้คนในชุมชนหันมาตรวจร่างกาย เช่น ตรวจปอด ตรวจเลือด โดยหน่วยของโรงพยาบาลนพรัตน์และศูนย์สาธารณสุข 64 เขตคลองสามวา ที่เข้ามาตรวจร่างกายให้คนในชุมชน
- กองทุนสนับสนุนกิจกรรมชุมชนชาววัดสุขใจ จ่ายเงินสมทบเมื่อมีคิณเสียชีวิต ศพละ 20 บาท เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับตนเอง และเป็นการช่วยเหลือกันในสังคม
- ศาสนาและวัฒนธรรม ในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ส่วนใหญ่ศาสนาพุทธจะทำบุญกันตามประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา และอยู่ร่วมกันเหมือนพี่น้องระหว่างชาวพุทธและมุสลิม
- เศรษฐกิจพอเพียง คือ มีกินในครัวเรือน มีเหลือเพื่อขายเป็นรายได้ พ่ออยู่ พอกิน แต่ไม่เพียงพอ ต่อการใช้หนี้ในระดับหนึ่ง

ความกูมิใจกับการลงมือทำด้วยความเชี่ยวชาญของตน

เมื่อเริ่มคิด ลงมือทำ ได้เรียนรู้ทบทวนต่างๆ ก็มีน้ำใจมากขึ้นที่จะผันเปลี่ยนชีวิตด้วยการลงทุนอย่างมีหลักคิด ยังมีคนให้ความสนใจเข้ามาศึกษาดูงาน ทำให้เราได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของการทำงานในแต่ละพื้นที่ การทำให้คนหน้าใหม่สิงห์ที่กลุ่มเราทำและมีความเชื่อมั่น เชื่อถือ ในแนวทางการทำงานของพวกเรา ก็ถือว่าเราได้เดินไปอีกก้าว และจะเดินก้าวต่อไปเรื่อยๆ เพื่อเป้าหมายต่อไปที่จะต้องทำเกิดขึ้นและสำเร็จตามครรลองของความเพียร

- สามารถปลดหนี้ได้ทั้งหมด ชีวิตไม่มีหนี้สิน
- สร้างให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม และมีจิตอาสาให้มากขึ้น
- วิสาหกิจสามารถเดินต่อไปได้ อย่างมั่นคง
- มีเงินออม เงินสำรอง ที่เพียงพอในครัวเรือน
- มีการพัฒนาเรื่องแม่น้ำ ลำคลอง ให้เพียงพอต่อการทำการเกษตร

พื้นที่ที่มีความคิดในการดูแลตัวเองอย่างชำญฉลาดแบบนี้ ได้ใช้กระบวนการคิดทบทวน วิเคราะห์-ลังเคราะห์ สิ่งดีงามเพื่อแก้ไขปัญหาและดูแลคุณภาพชีวิตของตนได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่ได้มีความรู้ร่วมมั่งคั่ง แต่ชีวิตมีความผาสุขมั่นคงและยั่งยืนได้ตามความเชี่ยวชาญของตนที่นี่ “พื้นที่ขานเมือง ที่อุดมไปด้วยความเชี่ยวชาญในการเป็นเมือง”

ภาคกลาง

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ

ชุมชนวัดสุขใจ บ้านทรายกองดินใต้

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนวัดสุขใจ บ้านทรายกองดินใต้

พิกัด : N 13.867930 / E 100.768349

